

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pelastuslain 40 ja 48 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi pelastuslain 40 ja 48 §:n muuttamisesta (HE 31/2022 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Annika Parsons, sisäministeriö
- neuvotteleva virkamies Mari Suominen, liikenne- ja viestintäministeriö
- ylitarkastaja Antero Kuusi, Säteilyturvakeskus
- va. pelastusjohtaja Jari Korkiamäki, Helsingin kaupungin pelastuslaitos
- pelastusjohtaja Juhani Carlson, Kymenlaakson hyvinvointialue
- turvallisuusjohtaja Veli-Pekka Nurmi, Teollisuuden Voima Oyj

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- ympäristöministeriö
- Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto
- Liikenne- ja viestintävirasto
- Väylävirasto
- Etelä-Karjalan hyvinvointialue
- Fortum Power and Heat Oy

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Helsingin poliisilaitos

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pelastuslakia EU:n komission Suomelle antaman säteilyvaaratilanteiden hoitamista koskevan perustellun lausunnon johdosta.

Esityksen mukaan kohteen omistaja olisi velvollinen huolehtimaan tulipalon lisäksi säteilyvaaratilanteen tai muun onnettomuuden jälkiraivauksesta ja -vartioinnista sekä säteilyvaaratilanteesta

Valiokunnan mietintö HaVM 38/2022 vp

aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä. Kohteen omistajan jälkiraivaus- ja vartiointivelvoitetta rajaisi kuitenkin mahdolliset muille viranomaisille kuin pelastusviranomaisille säädetty velvoitteet onnettomuuden jälkeisessä jälkiraivauksessa ja -vartioinnissa ja säteilyvaaratilanteiden jälkihoidossa. Säteilyvaaratilanteesta tulisi tehdä ilmoitus Säteilyturvakeskukselle.

Vaarallisten aineiden kuljetukseen käytettävä ratapiha, jolle tulee laatia ulkoinen pelastussuunnitelma, määriteltäisiin sisäministeriön asetuksessa ulkoisista pelastussuunnitelmista. Lisäksi vaarallisten aineiden kuljetukseen käytettävä satama-alue, jolle tulee laatia ulkoinen pelastussuunnitelma, määräytyisi uuden vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain mukaisesti. Sisäministeriön asetuksella annettaisiin tarkempia säännöksiä vaarallisten aineiden kuljetukseen käytettävästä ratapihasta.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2022 aikana. Ulkoisia pelastussuunnitelmia koskevat muutokset on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan vasta vuoden 2023 alussa samaan aikaan vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain kanssa.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi pelastuslakia (379/2011) Euroopan komission Suomelle antaman säteilyvaaratilanteiden hoitamista koskevan perustellun lausunnon sekä vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (719/1994, jäljempänä VAK-laki) eduskunnassa parhaillaan käsitellyssä olevan uudistuksen (HE 220/2021 vp, HE 231/2022 vp) johdosta.

Euroopan komission 3.7.2020 antaman perustellun lausunnon (2018/2051) mukaan Suomi ei ole täysin noudattanut säteilyturvallisuudirektiivin (2013/59/Euratom) 106 a artiklan mukaisia velvollisuuksiaan, koska Suomi ei ole antanut kaikkia lakeja, asetuksia ja hallinnollisia määräyksiä noudattaakseen säteilyturvallisuudirektiiviä eikä ilmoittanut komissiolle näistä säännöksistä.

Komission perustellun lausunnon johdosta pelastuslain 40 §:n 1 momenttia ehdotetaan täydentävän siten, että kohteen omistajan on huolehdittava tulipalon lisäksi säteilyvaaratilanteen tai muun onnettomuuden jälkiraivauksesta ja -vartioinnista sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä, eikä tehtävää ole säädetty muulle viranomaiselle. Lisäksi momenttia täsmennetään pelastustoiminnan päättymiseen liittyvien käytäntöjen osalta.

Hallintovaliokunta pitää kannatettavana pelastuslain 40 §:n laajentamista koskemaan tulipalojen ja öljyvahinkotapausten jälkiraivausta ja -vartiointia sekä jälkitorjunnan ohella myös säteilyvaaratilanteita ja muita onnettomuustilanteita.

Valiokunta tuo tässä yhteydessä esiin, että säteilyvaaratilanteet voivat olla pitkäaikaisia ja koskea laajasti yhteiskunnan eri toimintoja. Valiokunta toteaa, että säteilyvaaratilanteita koskevaa sääntelyä on useissa eri laeissa ja niissä olevien vastuiden yhteensovittaminen, siirtymät eri lakien soveltamisen välillä sekä käytettävät termit voivat olla haastavia. Pelastuslain lisäksi vastuista on säädetty esimerkiksi ydinvastuulaissa (484/1972), säteilylaissa (859/2018) ja ydinener-

Valiokunnan mietintö HaVM 38/2022 vp

gialaissa (990/1987). Näitä koskevien termien määritelmät löytyvät säteilylain 4 §:stä, ydinvas-
tuulain 1 §:stä ja ydinenergialain 3 §:stä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ehdotettu 40 § voi joissain tilanteissa olla ristiriidassa
säteilylain (859/2018) 138 ja 139 §:n kanssa. Esityksen mukaan jälkiraivauksesta ja -vartioinnis-
ta sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta vastaa kohteen omistaja. Va-
liokunta kiinnittää huomiota siihen, että säteilylain 138 §:ssä vastaavista toimista vastaa sätei-
lylain mukainen toiminnanharjoittaja, jonka toiminnan seurauksena tilanne on syntynyt. Toissi-
jainen vastuu on kohteen haltijalla. Kohteen omistaja ja säteilylain mukainen toiminnanharjoitta-
ja tai kohteen haltija voivat olla eri tahoja, joten nämä vaatimukset voivat kohdistua samanaikai-
sesti eri tahoihin. Lisäksi säteilylain 139 §:ssä käsitellään toissijaista vastuuta tilanteessa, jossa
toiminnanharjoittaja ei täytä tai kykene täyttämään 138 §:n vaatimuksia. Tämän toissijaisen huo-
lehtimisvelvollisuuden suhde lakiehdotuksessa asetettuun vastuuseen jää valiokunnan näkemyk-
sen mukaan epäselväksi.

Ajallisesti pelastuslain 40 § tulee valiokunnan käsityksen mukaan sovellettavaksi sen jälkeen,
kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä. Valiokunnan saaman selvityksen perus-
teella säteilylain 138 § tulee puolestaan sovellettavaksi, kun säteilyvaaratilanteesta on siirrytty
vallitsevaan altistustilanteeseen. Onnettomuuden luonteesta ja kehityksestä riippuen vallitsevaan
altistustilanteeseen siirtyminen voi tapahtua joko samaan aikaan, kun tilanne ei enää vaadi pelas-
tuslaitoksen toimenpiteitä, tai myöhemmin.

Hallintovaliokunta toteaa, että lakiehdotuksen mukaisen pelastuslain 40 §:n ja säteilylain 138 ja
139 §:n vaatimusten suhde jää esityksessä epäselväksi erityisesti tilanteissa, joissa ne tulevat so-
vellettavaksi samaan aikaan tai lähes samaan aikaan. Jotta säteilylain 138 § tulisi selkeästi ensi-
sijaisesti sovellettavaksi suhteessa pelastuslakiin, valiokunta ehdottaa, että esityksen 40 §:n 1 mo-
menttia muutetaan jäljempänä esitetyllä tavalla.

Eduskunnan käsittelyssä oleva uutta VAK-lakia koskeva esitys, josta liikenne- ja viestintävalio-
kunta on antanut mietintönsä (LiVM 26/2022 vp — HE 220/2021 vp, HE 231/2022 vp), ei enää
sisällä voimassa olevan lain säännöksiä Liikenne- ja viestintäviraston nimeämistä ratapihoista ja
vaatimuksia ratapihojen turvallisuusselvityksestä. Nykytilan säilyttämiseksi esityksen 48 §:n
muuttamista koskevalla ehdotuksella varmistetaan ulkoisen pelastussuunnitelman laatiminen sel-
laisille ratapihoille ja satama-alueille, joiden kautta kuljetetaan merkittäviä määriä vaarallisia ai-
neita. Jatkossa ratapihan, jolle on tehtävä ulkoinen pelastussuunnitelma, määrittelee Liikenne- ja
viestintäviraston sijasta sisäministeriö.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan myös sisäministeriön asetusta ulkoisista pelastussuun-
nitelmista (1286/2019) on tarkoitus muuttaa siten, että muutokset tulevat yhtä aikaa voimaan eh-
dotetun lain ja eduskunnassa samaan aikaan käsittelyssä olevan VAK-lain muutoksen kanssa.

Hallintovaliokunta kannattaa esityksen ehdotuksia, joilla varmistetaan yleinen turvallisuus ja on-
nettomuuksiin varautuminen VAK-lain muutosten jälkeenkin sellaisille ratapihoille ja satama-
alueille, joiden kautta kuljetetaan merkittäviä määriä vaarallisia aineita.

Valiokunnan mietintö HaVM 38/2022 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 31/2022 vp sisältyvän lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

pelastuslain 40 ja 48 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pelastuslain (379/2011) 40 §:n 1 momentti ja 48 §, sellaisina kuin ne ovat, 40 §:n 1 momentti laissa 1353/2018 ja 48 § osaksi laeissa 1171/2016 ja 1353/2018, seuraavasti:

40 §

Jälkiraivaus ja -vartiointi sekä jälkitorjunta

Kohteen omistaja on velvollinen huolehtimaan tulipalon, ~~säteilyvaaratilanteen~~ tai muun onnettomuuden jälkiraivauksesta ja -vartioinnista ~~sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta~~ sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä, ~~eikä tehtävää ole säädetty muulle viranomaiselle~~. Jos muussa laissa ei toisin säädetä, kohteen omistaja on lisäksi velvollinen huolehtimaan säteilyvaaratilanteen jälkiraivauksesta ja -vartioinnista sekä säteilyvaaratilanteesta aiheutuvan altistuksen rajoittamisesta sen jälkeen, kun tilanne ei enää vaadi pelastuslaitoksen toimenpiteitä. Pelastustoiminnan päättymisen ajankohdan ratkaisee pelastustoiminnan johtaja. Sen lisäksi mitä 34 §:n 4 momentissa säädetään, pelastustoiminnan lopettamisesta on ilmoitettava öljyvahinkojen osalta öljyvahinkojen jälkitorjunnasta vastaavalle viranomaiselle ja säteilyvaaratilanteiden osalta Säteilyturvakeskukselle.

48 §

Erityistä vaaraa aiheuttavien kohteiden ulkoinen pelastussuunnitelma

Pelastuslaitoksen on laadittava onnettomuuden varalle ulkoinen pelastussuunnitelma yhteistyössä asianomaisen toiminnanharjoittajan kanssa alueille, joilla on:

- 1) ydinenergialain (990/1987) 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu ydinlaitos;
- 2) tuotantolaitos, josta toiminnanharjoittajan tulee laatia vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 30 §:n 1 momentissa tai 62 §:n 1 momentissa tarkoitettu turvallisuusselvitys;

Valiokunnan mietintö HaVM 38/2022 vp

3) ympäristönsuojelulain 112 §:n 1 momentin 5 kohdassa tarkoitettu suuronnettomuuden vaaraa aiheuttava kaivannaisjätteen jätealue;

4) vaarallisten aineiden kuljetukseen käytettävä ratapiha; tai

5) satama-alue, josta toiminnanharjoittajan tulee laatia vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (/) 34 §:ssä tarkoitettu turvallisuusselvitys.

Ulkoisessa pelastussuunnitelmassa määritellään toimenpiteet, joilla onnettomuudet ja niistä aiheutuvat seuraukset voidaan rajata ja hallita mahdollisimman tehokkaasti. Suunnitelmaa laadittaessa pelastuslaitoksen on kuultava vaaralle alttiiksi joutuvaa väestöä sekä oltava riittävässä yhteistyössä oman alueensa ja naapurialueiden viranomaisten kanssa. Pelastuslaitoksen ja toiminnanharjoittajan on huolehdittava yhteistyössä suunnitelmasta tiedottamisesta sekä järjestettävistä harjoituksista pelastussuunnitelman toimivuuden varmistamiseksi.

Ulkoisen pelastussuunnitelman ja harjoitusten toteutumista valvoo aluehallintovirasto. Tapah-
tuneesta onnettomuudesta on tehtävä merkinnät 91 §:ssä tarkoitettuun toimenpiderekisteriin.

Sisäministeriön asetuksella annetaan tarkemmat säännökset:

1) ulkoisen pelastussuunnitelman laatimisesta, uusimisesta ja sisällöstä;

2) vaarallisten aineiden kuljetukseen käytettävästä ratapihasta;

3) väestön kuulemisesta suunnitelman laatimisen yhteydessä ja suunnitelmasta tiedottamisesta;

4) suunnitelman mukaisista harjoituksista, suunnitelman ja harjoitusten toteutumisen valvon-
nasta;

5) asianomaisissa kohteissa tapahtuneita onnettomuuksia koskevien tietojen merkitsemisestä pelastustoimen toimenpiderekisteriin.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 48 § tulee kuitenkin voimaan vasta päivänä
kuuta 20 .

Helsingissä 14.2.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mari Rantanen ps

jäsen Tiina Elo vihr

jäsen Eveliina Heinäluoma sd

jäsen Hanna Huttunen kesk

jäsen Mikko Kärnä kesk

jäsen Mauri Peltokangas ps

jäsen Juha Pylväs kesk

jäsen Piritta Rantanen sd

jäsen Matti Semi vas

jäsen Jenna Simula ps

jäsen Heidi Viljanen sd

varajäsen Ben Zyskowitz kok

Valiokunnan mietintö HaVM 38/2022 vp

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Sanna Helopuro